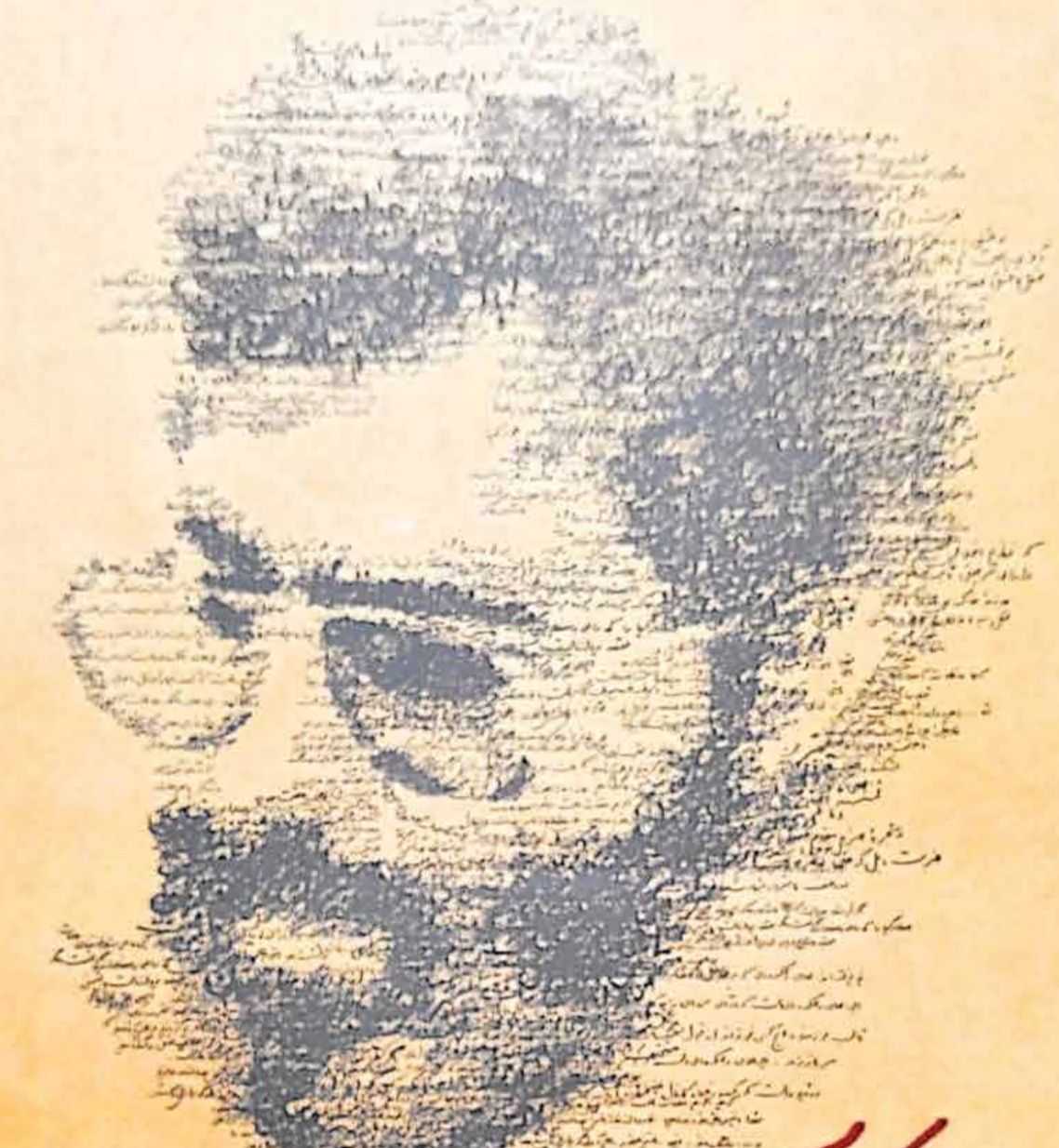

سبزه مقاله‌ای که در کتاب رستاخیز جان گردآوری شده است؛ آرای آوینی را پیرامون موضوعاتی از قبیل مفهومی جدید به نام رمان انقلاب اسلامی، آزادی قلم، ادبیات متعهد، توسعه فرهنگی، تأثیر و هنر نشان می‌دهد

گفتارهایی در شناخت مفاهیم بنیادی تفکر شهید سید مرتضی آوینی

مجموعه تفکر آوینی

پلیت دوم
وهدیه من به پدر

شهید آوینی از نمایی نزدیک‌تر

آوینی و تفکراتش در ماجرای فکر آوینی

طاهره راهی

خبرنگار

سید مرتضی آوینی برای بسیاری با مستندهای روایت فتح مشهور است؛ مستندهایی که در طول مدت دوران جنگ تحمیلی ساخته و از تلویزیون ایران پخش شده است. اما او، در کنار مستندهایش، کتاب‌هایی را نیز قلم زده است، مجموعه مقالاتی است که در سال‌های ۶۸ تا ۷۲ و قبل از شهادتش، برای مجلات مختلف می‌نوشته و تفکراتش را برای خواندگانش بیان کرده است. این مقالات اغلب با کلماتی ثقیل همراه بوده و به آسانی توسط مردم عادی و فلسفه‌نخوانده درک نمی‌شود. اما اینجا من قصد دارم نه از شهید آوینی و کتاب‌هایش، که از کتابی با عنوان «ماجرای فکر آوینی» برایان بنویسم؛ کتابی که بیش از پیش شهید آوینی را به ما می‌شناساند و به قلم وحید یامین پور و در ۲۵۹ صفحه توسط نشر معارف برای اولین بار در سال ۱۳۹۸ چاپ شده،

اما طی سال‌های گذشته به چاپ بیست و یکم نیز رسیده است. نویسنده در این کتاب، از نقش تأثیرگذار شهید آوینی در شکل‌گیری افکار و اعتقاداتش می‌گوید: «من توأمان با شهید آوینی و مطهری آشنا شدم. در دوره جوانی، هر دو بزرگوار را به طور جدی مطالعه می‌کردم. آنچه آوینی را برای من برجسته کرد، مسائلی بود که آوینی با آن مواجه بود. بسیاری از کتاب‌های شهید مطهری که قبل از انقلاب مربوط است و به سؤالات آن زمان پاسخ می‌دهد؛ اما آوینی به نیاز امروز جامعه پاسخ می‌دهد. البته ممکن است سؤال ایجاد شود که کسی که به مسائل متنوع بپردازد، ممکن است آدم کم‌عمقی باشد؛ اما مسأله مهم این‌جاست که در تمامی موضوعاتی که صحبت کرده، بهترین اطلاعات را به جوان مخاطب خود داده است.»

کتاب «ماجرای فکر آوینی» مجموعه هفت درس گفتار است که نویسنده طی چند سال در تبیین اندیشه و چهارچوب نظری شهید آوینی داشته است. یامین‌پور در درس ابتدایی، از

مواجهه آوینی با تاریخ جدید می‌گوید و آوینی را نماینده تفکر عقلانیت اسلامی معرفی و در درس دوم، مبانی حکمی و عرفانی تفکر او را بیان می‌کند و اینگونه مخاطب را همراه با خود با یک آوینی حکیم هنرمند آشنا می‌سازد که زبان هنر را خوب می‌شناسد.

یامین‌پور در ادامه، به ماهیت تفکر و فرهنگ در غرب مدرن پرداخته و می‌گوید: «اما جان سخن آوینی این است؛ آن کسی که نمی‌فهمد اومانیسیم و مدرنیته به صورت بنیادی انصراف وجه از دین و دینداری و حقیقت است، معلوم است یا دینداری را نفهمیده است یا مدرنیته را.» او در بخش‌های دیگر کتاب، از روشنفکران سکولار و سبک زندگی مدرن و جدال با توسعه سخن می‌راند و فکر فرهنگی شهید آوینی را برخلاف خود او، با مثال‌هایی ساده و بی‌زبانی شیوا و روان برای خوانندگان بیان می‌کند و اینگونه، تفکرات عارفانه و فلسفی شهید آوینی را به راحتی در اختیار خوانندگان قرار می‌دهد و یادآوری می‌کند شهید آوینی را نه از اینستاگرام و پوسترها، که باید از کتاب‌هایش شناخت.

کدام آوینی؟

هرکسی از ظن خود شد یار من

لادن عظیمی

خبرنگار

سال‌ها مرتضی آوینی را در حد اسم می‌شناختم. نه اینکه که الان خیلی بشناسمش‌ها نه! اما همین چند عنوان کتاب و مقاله‌اش را هم نخوانده بودم و همین چند قلم مستندی را که درباره‌اش ساخته‌اند، هم ندیده بودم.

بله فقط در حد یک عنوان و شاید با نام روایت فتح می‌شناختمش و البته لقبی که دوستش داشتم؛ سید شهیدان اهل قلم. همین کلمه قلم کافی بود تا مرا برای شناختن صاحب عنوانش مشتاق کند. خوب راحت‌ترین راه برای شروع آشنایی، جست‌وجویی ساده در اینترنت بود. اما اینترنت بجز مشتق‌های معمولی چه چیز دیگری قرار بود به من بگوید؟ جز اینکه او در ۲۱ شهریور ۱۳۲۶ متولد شده و در ۲۰ فروردین ۱۳۷۲ در فکه به شهادت رسیده است و بسیار تاریخ و اطلاعاتی از این دست که هیچ کدام آوینی را به من معرفی نمی‌کرد.

پس مستقیم به سراغ آثارش رفتم، البته چند کتاب هم در مورد زندگی او تورق کردم که آنها هم هیچ یک مفسر و معبر این

لقب «سید شهیدان اهل قلم» نبودند. کتاب‌هایی که عمدتاً با خط سبزی یکسان، از کامران آوینی شروع کرده و به مرتضی آوینی رسیده بودند. کتاب‌هایی که سعی داشتند قسمت مرتضی بودن را درشت‌تر بنویسند و بلندتر درموردش صحبت کنند. در این میان چند مستند هم دیدم که تلاش کرده بودند تا آوینی را معرفی کنند؛ تعریفش کنند و حتی تحریفش.

قصه اینکه هرچه بیشتر به سمت شناختش پیش می‌رفتم کمتر می‌شناختمش. عده‌ای دوست داشتند او را فقط در قامت کامران آوینی به نمایش بگذارند و عده‌ای دیگر قاب مرتضی بودنش را بیشتر می‌پسندیدند.

اما آنچه مرا از این هیاهو و همه‌همه «کدام آوینی؟» نجات داد فقط و فقط آثار خود آوینی بود. آثاری که نشان می‌دهد از کامران بودن تا مرتضی شدن سبزی در جریان است که آوینی آن را طی کرد و آنچه مهم است همین سبزی است.

اما با همه اینها آیا من آوینی را شناختم؟ راستش را بخواهید باید بگویم که آوینی برای من بعد از مطالعه آثارش مصداق این مصرع مولانا شد: هرکسی از ظن خود شد یار من...

چند کتاب هم در مورد زندگی او تورق کردم که آنها هم هیچ یک مفسر و معبر این لقب «سید شهیدان اهل قلم» نبودند. کتاب‌هایی که عمدتاً با خط سبزی یکسان، از کامران آوینی شروع کرده و به مرتضی آوینی رسیده بودند. کتاب‌هایی که سعی داشتند قسمت مرتضی بودن را درشت‌تر بنویسند و بلندتر درموردش صحبت کنند

رستاخیز جان

رستاخیز جان یکی از چندین مجموعه مقالات سیدمرتضی آوینی است که از انتشارات واحه به چاپ رسیده. مقالات این مجموعه عمدتاً حول محور فرهنگ و رسانه و ادبیات می‌گردد.

سبزه مقاله‌ای که در کتاب رستاخیز جان گردآوری شده است؛ آرای آوینی را پیرامون موضوعاتی که پیشتر به آنها اشاره شد نشان می‌دهد. آوینی در این مقالات به مسائلی از قبیل مفهومی جدید به نام رمان انقلاب اسلامی، آزادی قلم، ادبیات متعهد، توسعه فرهنگی، تأثیر و هنر می‌پردازد.

از مهم‌ترین مقالات این مجموعه مقاله «چرا روشنفکران مورد اتهام هستند؟» است. آوینی این مقاله را با ریشه‌یابی

کلمه تهاجم فرهنگی آغاز می‌کند و سپس از خطر به تاراج رفتن فرهنگ ملی مذهبی ایرانیان در برابر فرهنگ غرب سخن می‌گوید و در این میان به نقش روشنفکرمانی می‌پردازد.

در واقع می‌توان گفت این مقاله با توجه به تغییرات پس از انقلاب که فضاهای فرهنگی را نیز شامل می‌شد؛ اظهارنظر جسورانه‌ای به نظر می‌رسد و از این موضوع نیز نباید غافل شد که جسارت آوینی نه تنها در این مقاله و نه فقط در مقالات این مجموعه بلکه در اکثر آثار او خود را نشان می‌دهد. در واقع بی‌باکی او در بیان نظراتش ولو خلاف جریان رایج، امضای قلم اوست. امری که موجب می‌شود او شبیه به هیچ‌کس نباشد.

فردایی دیگر

هرچند که سیدمرتضی آوینی را بیشتر با آثار تصویری چون روایت فتح می‌شناسیم اما متن این مستند خود گواه قلم پویای کارگردان آن است. آوینی به هیچ روی با ادبیات بیگانه نبوده است. او در بخش‌های زیادی از مقالات کتاب توسعه و مبانی تمدن غرب از رمان‌های خارجی یاد می‌کند و تحلیل‌های خاص خود را ارائه می‌دهد. او در رستاخیز جان نیز مقالاتی ویژه ادبیات دارد که پیشتر از آنها یاد شد.

اما مقالات کتاب «فردایی دیگر» نیز با ادبیات پیوند خورده است. این کتاب که با نام مقاله از سیدمرتضی آوینی از انتشارات واحه به چاپ رسیده؛ مقالاتی با موضوع شعر و فلسفه را به خود اختصاص داده است. سه مقاله اول این مجموعه به مباحث فلسفی و نظریات آوینی پیرامون زمانه زیستش اختصاص دارد و در شش مقاله بعدی

نظریات آوینی را پیرامون شعر فارسی می‌خوانیم. در واقع می‌توان گفت وزنه شعر در این کتاب سنگینی می‌کند و برای علاقه‌مندان به شعر، کتاب جذابی می‌تواند باشد. از مقالات کوتاه اما خواندنی این مجموعه مقاله «راز و رمز» است. آوینی در این اثر به حافظ می‌پردازد و ابیاتی از اشعار حافظ را که با آیاتی از قرآن قرابت دارند مورد بررسی قرار می‌دهد. در مقاله بلند «آخرین دوران رنج» که از مقالات قابل توجه این مجموعه است به نهیلیسم و سرنوشت آن و سرنوشت جهان می‌پردازد. آوینی در این مقاله با طرح مسائل تاریخی، فلسفی، جامعه‌شناختی نظراتش را پیرامون آینده بشریت بیان می‌کند. جالب اینکه او در جای‌جای این مقاله از ادبیات مدد می‌گیرد و از رمان‌های بزرگ جهان یاد می‌کند.

